STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

Innehåll

Redaktörens ruta: Anders Gustavsson 1
Juli månads rapport från Rektor och ordförande 2
Per Flensburg: Årets vetenskapsfestival 4
Åsa Morberg: Läsrådet har avslutat sitt arbete 6
Åsa Morberg: Styrning av lärosätenas utbildning 8
Åsa Morberg: Utbildningsplikt för arbetslösa 10
Åsa Morberg: Ny utredning om svenska språket 11
Anders Gustavsson: Recension 12
Åsa Morberg: Recension av ”Migration: Fokus på Sverige” 14
Ny publikation 15

Nyhetsforum Strömstad tvärvetenskapliga akademi

Redaktörens ruta: Anders Gustavsson

Informatikforskare och rektor Per Flensburg och **didaktiker och styrelseordförande Åsa Morberg** rapporterar om aktuella nyheter inom Strömstad akademi.

Didaktiker och styrelseordförande Åsa Morberg välkomnar en ny utredning om svenska språkets ställning och diskuterar läsrådets avslutade arbete. Hon pekar på möjligheter för ledamöter i Strömstad akademi när regeringen inför utbildningsplikt för arbetslösa utan gymnasieutbildning. Hon kommenterar en ny utredning som skall se över lärosätenas utbildningsutbud i relation till arbetsmarknadens behov.

Informatikforskare och rektor Per Flensburg presenterar programmet vid Vetenskapsfestivalen i Strömstad den 10-12 augusti.

Företagsekonom Rune Wigblad presenterade Den skandinaviska magnettågsgruppen (DSMG) vid Almedalsveckan och höll den 24 juni föredrag med titeln ”Regionala och samhällsekonomiska fördelar med snabba magnettåg” https://www.dsmg.se/dsmg-i-almedalen-2026/

Kulturvårdare Bosse Lagerqvist har medverkat i boken ’Ett flytande kulturarv. Så renoveras skepp och båtar’ (Medströms Bokförlag) med ’Efterord’ (s. 247-262). Han är inbjuden som talare på ’Blossoming Stones. Stone Festivities 2026.8th Stonemasonry Workshop & International Conference’, 26 juli-3 augusti, Lagadia, Grekland. Titeln på presentationen är ‘Craft skills in built heritage for sustainable development - experiences from education, research, and professional development’.

Industriell ekonom Per Staffan Boström deltog i ett seminarium om mentorskap på Gullnäsgården på Tjärnö den 11-12 juni.

Redaktör: Anders Gustavsson
Layout: Per Flensburg

I Videoserien SAV nr 130 har **informatikforskare och rektor Per Flensburg** publicerat: Hur man gör videopresentationer https://www.stromstadakademi.org/publikationer-2/videoserien/

Etnolog Anders Gustavsson har recenserat Katarina Plank, Helene Engnell & Linnea Lundgren: *Folkkyrkans nya ansikten. Levd religion, nya andliga praktiker och teologisk legitimitet*. Artos & Norma bokförlag 2026. 298 s. Ill. ISBN 978-91-7777-347-4. https://drive.google.com/drive/folders/1-Mbcc_7WYH5VD9M4hWefXwMqF8ozqkbB

Jag önskar nya bidrag till augustinumret av Nyhetsforum med deadline den 27 augusti till anders.gustavsson@ikos.uio.no Sänd kortare artiklar, debattinlägg och/eller recensioner av ny vetenskaplig litteratur. Svenska bidrag skall ha en engelsk översättning. OBS: Filen ska vara i word eller open office format!

Sänd också bidrag till Reprintserien SAR, Preprint och Fria skriftserien till per.flensburg@stromstadakademi.se, Planerade bokprojekt och bidrag till Akademins skriftserie Acta Academiae Stromstadiensis, AAS, meddelas till anders.gustavsson@ikos.uio.no. Bidrag till videoserien skickas till Gudmund Bergqvist: gudmundbergqvist@hotmail.com

Juli månads rapport från Rektor och ordförande

Högsommarmånaden är här

Juli månad – högsommarmånad – bad – sol – hängmatta – sommarprogram på P1- ledighet – ”ta dagen som den kommer” - ängsblommor – sillunch – grillkväll – allsång på Skansen - fotbolls VM och mycket annat trevligt! Sommarvila innebär en planerad och kanske strukturerad period av återhämtning, avkoppling eller minskad aktivitet under sommarmånaderna. Begreppet högsommarmånaden används oftast för att beskriva en välbehövlig mental och fysisk paus från vardagen. Paus behöver vi alla. Vila är nödvändigt! Men efter regn kommer solsken och efter vila kommer arbete. Vi ägnar detta månadsbrev till att se framåt och hitta på trevligheter.

Vetenskapsfestivalen

Vi har fyllt alla utrymmen för föredrag för vetenskapsfestivalen. Det blev hela 22 stycken. Glädjande är att många av våra nya ledamöter håller föredrag och det är många spännande områden som behandlas. Vi får hoppas att det kommer riktigt många Strömstadsbor, ja, för den delen även turister. Kanske blir det även ett norskt föredrag som kan locka besökare från vårt grannland. Vi är också väldigt glada att vi än en gång lyckats engagera vår hedersprofessor Gunnar Eriksson och hans Rilkeensemble tillsammans med Thomas von Brömssen för ett framträdande i Strömstads kyrka. Förra gången de var här var 2023 och det var en hisnande upplevelse.

För en gång skull har vi lite pengar till marknadsföring, så förutom kommunens hemsida kan vi sätta in en relativt stor annons i Veckovis, gratistidning, som alla i Strömstad får.

Publikationer

Vår senaste antologi kommer troligen att bli klar till vetenskapsfestivalen och det kommer då att finnas möjlighet att få den i konferensavgiftens erbjudande om tre böcker. SULF har också indikerat att de kan sponsra en konferens om ålderism med vår bok i centrum. Anders har dessutom lyckats få ett avtal med en bokhandlare som har butik på Orust och på Torps köpcentrum. Kanske kan vi då äntligen få sålt några böcker.

I våra skriftserier har SAV passerat 130 poster, AAS har passerat 80 poster, men 2025 och 2026 har det varit väldigt lite publicerat där. Vi ska därför försöka väcka liv i redaktions-

kommittén som avsomnade när Peter Währborg avgick. I fria serien har vi över 80 poster varav nio har över 100 sidor och således kan klassificeras som böcker.

Det är glädjande att produktiviteten är så hög.

Temagrupperna

Det är aktiviteter i följande teman: Teknikvärdering, Överbefolkning, Hållbar lokal utveckling och Mentorprogrammet. Grupper som ska aktiveras är ”Kulturer kring Svarta havet” och ”Skola och utbildning”. Vi hoppas att de flitigt ska ordna seminarier. Speciellt nu i ett valår är det många frågor som grupperna kan belysa.

Rekrytering och marknadsföring

Trots att vi fått en hel del nya medlemmar har ändå medlemsantalet sjunkit något. Våra medlemmar blir äldre och äldre och för några tar det dessvärre slut. Strömstad akademi måste bli mer känd både bland beslutsfattare och bland universitets- och högskolefolk.

Arne Fagerström har därför äskat 20 000 för att kunna åka runt bland universitet och träffa personer där. De blev beviljade av senaste styrelsemötet och vi önskar honom lycka till. Det kan nog behövas.

En annan sak som fattas är en marknadsföringsgrupp. De två föregående upplöstes och vi hoppas nu att styrelsen kan få ihop en aktiv och slagkraftig sådan grupp.

Viktig information till Strömstad akademis ledamöter om det extra årsmötet

Det extra årsmötet för Strömstad akademi äger rum 31 augusti kl. 16.00.-18.00. och årsmötet är digitalt. Länken till mötet är den vanliga, se nedan. Var vänlig spara länken. Observera att aktuell länk alltid finns överst på kallelsen.

https://meet.google.com/zef-hzwb-ges

Det kommer att skickas ut en kallelse till alla ledamöter (som betalt medlemsavgift, enligt vår stadga) snarast möjligt. I kallelsen finns en länk som leder till alla dokument som ska behandlas vid det extra årsmötet. Mötesordförande för det extra årsmötet föreslås vara Sven Moosberg, som tidigare.

Kallelsen kommer också att läggas ut på Strömstad akademis interna hemsida. Vi kommer att skicka ut informationen om det extra årsmötet dvs. kallelse som innefattar länk till de dokument som ska behandlas vid det extra årsmötet. Det finns ingen vald sekreterare idag i styrelsen. Om ledamöter byter epost-adress så var vänlig meddela Strömstad akademi. Alla kommer att få sin kallelse i god tid minst en månad före det extra årsmötet.

Valberedningen, Arne Fagerström och Gudmund Bergqvist, arbetar med att fylla vakanserna. Deras underlag finns inte att söka i länken.

Det kommer att äga rum ett konstituerande möte direkt efter det extra årsmötets avslut 2026-08-31 kl. 18.00.

Information om det första styrelsemötet med nya styrelsen.

Den nya styrelsen kommer att sammanträda under september månad, men det blir ett arbetsutskott som planerar för detta precis som vanligt.

På ett styrelsemöte i höst kommer Arne Fagerström och Bengt Johannisson att ges möjlighet att presentera ett förslag tillförbättrad ekonomi- och verksamhetsstyrning, som de båda arbetat fram. Det är glädjande att ledamöter tar egna initiativ till förslag. Vi i ledningen har länge efterlyst s.k. aktiva ledamöter. Arbetsutskottet föreslår datum till styrelsemötet och då

behöver arbetsutskottet ha kontakt med Arne Fagerström och Bengt Johannisson så att de kan delta med en presentation.

På styrelsemötet kommer vi även att behandla Lars Bromans motion. De två motionerna handlar om att återinföra hedersprofessorer och att göra upp avtal med DIVA för Strömstad akademi att behandlas.

Per Flensburg: Årets vetenskapsfestival

Årets vetenskapsfestival äger rum 10-12 augusti och är hela tiden i Fars sal i Stadshuset, Strömstad. Anmälan om deltagande görs senast 15 juni till Per Flensburg eller Anders Gustavsson. Meddela samtidigt om ni vill delta i festmåltiden onsdag kväll. Boende i Strömstad hittar man på booking.com. Boka i tid, för det är vid den tiden fortfarande högsäsong i Strömstad. Gemensam lunch är inte inplanerad men det finns många restauranger inom gångavstånd och vi brukar komma överens om någon. Anmälningsavgiften är i år 500 kr och då får man också max tre böcker ur Akademins utgivning. Anmäl till Per eller Anders och betala samtidigt 500 kr till plusgirot 1115-5.

Varje kväll är det gemensamma aktiviteter. Måndag kväll är det mingel på stadshusets terrass med en smörgås och lite dricka därtill både med och utan alkohol. Kostnadsfritt. Tisdag kväll är det mingel i Rosas trädgård mellan 17:15 och 18:30. Även då serveras lite enkelt att äta och dricka. Kl 19:00 är det konsert i kyrkan i Strömstad med en av Europas bästa vokalensembler under ledning av Gunnar Eriksson, hedersprofessor i Strömstad akademi. Detta kostar inte heller något. Sista kvällen, onsdag, är det galamiddag på Laholmen. Men den kostar 525 kr exkl dryck och det får ni själva betala.

Enklaste sättet att resa till Strömstad är att åka från Göteborg. Det blir då byte antingen på Torp utanför Uddevalla om man åker buss hela vägen eller i Dingle om man åker tåg. Till Strömstad kan man bara ta sig landvägen med buss eller med egen bil. Man kan förstås åka båt dit också, antingen med egen eller färja från Koster eller Sandefjord.

Programmet är klart och visas nedan. Det aktuella programmet kan du hitta på https://stromstadakademi.org/Program.pdf

Program

Varje föredrag får ta max 20 minuter och följs av 20 min frågor och diskussion. Tisdagen är för mer allmänna föredrag medan onsdagen är för de olika temana. I princip har varje tema 80 min till förfogande och de kan disponeras efter eget behov. Vanligt är dock tre föredrag och diskussion/frågor efteråt.

Det kommer att finnas en ordförande i varje session. En session är avsnittet mellan två pauser. Kaffe med liten kaka serveras i foajén utanför Fars sal

Dag	Pass	Ämne	Person/Lokal
Måndag 10/8	14:00-14:15	Välkomst	Rektor+ org chair
	14:15-16:00	Akademins organisering	Per Flensburg, Arne Fagerström
	16:00-17:00	Installation nya ledamöter	Rektor, Åke Candell
	17:00-18:30	Mingel	
Tisdag 11/8	09:00	Seniora forskare en samhällsresurs	Anders Gustavsson

Dag	Pass	Ämne	Person/Lokal
	09:40	Ålderism i akademin? Vad kan vi göra åt det?	Åsa Morberg
	10:20	Kaffe	
	10:40	**Case ARBOGA** Lokal utveckling; fas tre av Arboga Tankesmedja; strategisk kompetensförstärkning och politiskt maktskifte	Per Staffan Boström
	11:20	Brödrakyrkan: kultur, innovation och entreprenörskap, 1750-1850.	Martin Åberg
	12:00	Lunch	
	13:30	De första tryckta geometriböckerna på	Alfred Holl
	14:10	Användarstyrd verksamhetsutveckling	Gunnar Mosnik
	14:50	Kaffe	
	15:10	Hitlerstenen under andra	Thomas Magnusson
	15:50	Kulturer kring Svarta Havet	Sveza Daceva
	16.20	Rapport från ett studiebesök på CAT, Centre for Alternative Technology i Wales i juni 2026.	Lasse Broman
	17:15-18:30	Mingel	Hos Rosa
	19:00	Rilkeensemblem	Gunnar Eriksson
Onsdag 12/8	09:00	Johanna Deinum: Varför är det viktigt med familjelanering?	Överbefolkning
	09:20	Lucia Tamborino: How population size affects carbon dioxide in atmosphere	Överbefolkning
	09.40	Dag Lindgren: En framtid med färre barn	Överbefolkning
	10:00	Diskusssion: Moderator Gudmund Bergqvist	Överbefolkning
	10:20	Kaffe	
	10:40	Om teknikvärderingsgruppen	Rune Wigblad
	11:00	Genombrott för Perovskite solceller	Rune Wigblad
	11:20	Genombrott för Natriumjon-batterier	Richard Arvidsson
	11:40	Diskussion och frågor	Rune Wigblad
	12:00	Lunch	
	13:30	**UTVECKLING med ett resurs-baserat perspektiv** Ett försök till jämförelse mellan ett företagsekonomiskt och ett nationalekonomiskt resursperspektiv.	Per Staffan Boström

Dag	Pass	Ämne	Person/Lokal
	14:10	**MENTORNÄTVERK** Uppföljning av ett medlemsinitiativ; en partiell analys av en idé för potentiell utveckling av Strömstad Akademis externa relationer	Per Staffan Boström
	14:50	Kaffe	
	15:10	Lokalproduktion av energi - Biogas har potential	Arne Fagerström, Agneta Sundström
	15:50	Redovisning som ett verktyg för hållbart företagande	Arne Fagerström
	16.20	Program för Bikupor inom Hållbar Lokal Utveckling	Arne Fagerström
	18:00	Middag	Laholmen

Festivalen anordnas med stöd av Strömstad kommun, Kyrkan i Strömstad och Folkuniversitetet i Fyrbodal/Skaraborg och Riksteatern Väst

Åsa Morberg: Läsrådet har avslutat sitt arbete

Läsrådet har avslutat sitt arbete. ”Bidde det en tummetott, eller vad bidde det?”

Av Åsa Morberg, fil.dr, docent i didaktik

Nuvarande utbildningsministern Parisa Liljestrand tillsatte ett läsråd som är välkänt. Läsrådet består av myndighetschefen för kulturrådet, som är ordförande, och nio andra ledamöter. Till läsrådet adjungeras (vid behov) även företrädare för Statens skolverk och Myndigheten för tillgängliga medier.

Följande personer har suttit i rådet: Kajsa Ravin, ordförande och generaldirektör på Kulturrådet. Tommy Bildström, bibliotekschef, Ulrika Caperius, förläggare och litteraturchef, Anders Fällström, rektor, Anneli Glamsare, läsfrämjare, Erika Lanner, museichef, Christina Olin-Scheller, professor, Pär Sahlin, författare och Peter Westergård, rektor på Rinnebäcks-

skolan. Det är mycket intressant att studera vilken kompetens inom läsning som rådet har, genom de val som gjorts av ledamöter till rådet. Alla har inte gjort sig kända som länsexperter. Jag saknar exempelvis direkt företrädare för DELS, de litterära sällskapens samordning, som är en sammanslutning av 128 litterära sällskap. Om det är några som har kunskaper om läsning så är det de litterära sällskapen.

Regeringen arbetar ganska ofta genom att tillsätta olika råd. Vilken status har egentligen ett råd kan man undra? Hur stöder råden regeringens arbete? Vad blir resultatet av ett läsråds arbete? Vad kan gemene man se av läsrådet arbete!

Läsrådet ska alltså sammanfattningsvis vara en drivande och en samordnande aktör inom det offentligt finansierade läsfrämjande arbetet i Sverige och läsrådet ska samla olika aktörer inom kultur, skola, myndigheter, civilsamhälle, folkbildning, bokhandel, förlag och andra delar av näringslivet. Vart tog högre utbildning vägen? UKÄ ansvarar för lärarutbildningarna där blivande lärare ska svara för läslärandet och läsutveckling? Borde inte högre utbildning deltagit i läsrådet?

Läsrådet ska ansvara för att samla in och sprida kunskap, att följa relevant forskning och att identifiera utvecklingsbehov inom det läsfrämjande arbetet, och lämna förslag på en läsambassadör med uppgift att främja barns och ungas läsning. En läsambassadör finns utsedd för perioden 2024–2026 och det är Agnes Török.

Sveriges läsambassadör för perioden 2024–2026 är författaren, dramatikern och spoken word-poeten Agnes Török. Uppdraget, som initieras av Kulturrådet, går ut på att inspirera barn och unga att läsa samt att vara en läsande förebild i samhället. Agnes Török fokuserar särskilt på följande områden: Livelitteratur och scenspråk, ungas psykiska hälsa, att främja läsning utanför storstadsområdena. Det sistnämnda är intressant, eftersom landsbygdsfrågor annars alltid har låg prioritet. Intressant att se förslagen om hur man får landsbygden att läsa!

Läsrådets uppdrag har formulerats av regeringen i Kulturrådets regleringsbrev för 2021 och i den efterföljande regeringsskrivelse (Skr. 2020/21:95) samt i Förordning (2012:515) med instruktioner för Statens kulturråd. Till grund för fattade beslut fanns bland annat Läsdelegationens betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57) och Kulturrådets förslag till att inrätta ett läsråd.

Läsrådet är inte en bidragsgivande enhet och har inte möjlighet att gå in och ge stöd till enskilda projekt. Däremot finns det möjlighet att söka läs- och litteraturfrämjande bidrag från Kulturrådet. Kulturrådet fördelar statliga bidrag till kulturlivet. De flesta bidrag riktar sig till professionella kulturaktörer, organisationer, kommuner och institutioner, snarare än enskilda privatpersoner eller amatörverksamheter.

Den som kan ansöka om medel varierar beroende på bidragets syfte, men inkluderar generellt: Kulturorganisationer och föreningar: Ideella föreningar och andra organisationer inom kulturområdet. Kulturinstitutioner: Museer, teatrar, orkestrar och liknande verksamheter. Företag och näringsidkare: Professionella aktörer, exempelvis förlag, skivbolag eller fria kulturgrupper (ofta ställs krav på juridisk person, såsom aktiebolag eller enskild firma). Kommuner och regioner: För utvecklingsprojekt, kultursamverkan eller lokal spridning av kultur. Skolor: Särskilda bidrag, som Skapande skola kan sökas av huvudmän för grundskolan. När man ser på vilka som kan söka så skulle troligen Strömstad akademi kunna söka projektmedel? Ska vi bedriva ett läsprojekt med stöd av Kulturrådet?

Läsrådet är att betrakta som ett rådgivande organ inom Kulturrådet som arbetar för att vända den nedåtgående lästrenden och stärka läsfrämjande insatser. Rådet har bland annat

tagit fram ett konkret handlingsprogram för läsfrämjande för perioden 2026–2028. De har även bidragit till viktiga rapporter och skrifter som analyserar nuläget för barns och ungas läsning, ungas läsvanor, samt betydelsen av existentiell hälsa. Rådet fungerar som en samlande och drivande aktör nationellt.

De centrala resultaten och lärdomarna från rådets arbete och de rapporter läsrådet stöder inkluderar:

Riktade insatser för unga: Insatser måste skräddarsys för att möta unga på deras villkor och bygga förtroendefulla relationer.

Samordning: Arbetet kräver att olika aktörer i lokalsamhället, som skolor och bibliotek, samverkar.

Nytt handlingsprogram: Ett nytt handlingsprogram för läsfrämjande för åren 2026–2028 har tagits fram i samverkan med rådet.

Kunskapsspridning: Rådet sprider goda exempel på läs- och skrivfrämjande insatser via sin webbplats.

Nationella träffar: De anordnar återkommande träffar, såsom konferensen Läsning för livet, som samlar bibliotekspersonal, lärare och organisationer.

Regeringens Läsråd har sedan starten mötts av svidande intern kritik. Det har bland annat handlat om huruvida rådet borde rapportera direkt till regeringen och kritik mot att rådets rapporter varit för alltför försiktiga samt saknat tydliga rekommendationer om bemannade skolbibliotek. Dessutom har kända profiler som författaren Elin Anna Labba avböjt platser i rådet med hänvisning till att samisk kultur blivit åsidosatt.

Åsa Morberg: Styrning av lärosätenas utbildning

Ny utredning ska se över hur lärosätenas utbildningsutbud bättre kan svara upp mot arbetsmarknadens behov och vad tycker lärosätena om det? Styrning rankas väl inte högt hos lärosätena?

Av Åsa Morberg, fil.dr i pedagogik, docent i didaktik, Per Flensburg, professor i informatik

Det här är inte lärosätena glada åt, eller hur? Det här är statlig styrning och statlig styrning står inte högt i kurs hos landets universitet och högskolor. Universitet och högskolor vill bestämma själva! Lärosätena vill bestämma själva vilket utbildningsutbud som ska finnas.

I dag finns det stor brist på personer som kan arbeta inom till exempel vård, skola och teknik. Arbetsgivare rapporterar att de har mycket svårt att anställa personal med rätt kompetens och många av bristyrkena kräver idag en högskoleutbildning. Nu tillsätter regeringen en utredning som ska titta på hur lärosätenas styrning och resurstilldelning i högre grad kan beakta arbetsmarknadens behov, så att matchningsproblematiken kan minska.

- Det finns idag alldeles för stora matchningsproblem mellan utbildningsutbudet och arbetsmarknadens behov. Samtidigt behöver vi värna de goda möjligheterna till bildning som finns på lärosätena idag. Utredningen kommer att vara viktig för att hitta en bra väg framåt vad gäller de båda perspektiven, säger gymnasie-, högskole- och forskningsminister Lotta Edholm.

Utredningen ska bland annat se över hur lärosätenas utbildningsutbud på ett effektivare sätt kan styras mot fler utbildningar med hög kvalitet som är relevanta för framtidens kom-

petensbehov på arbetsmarknaden. Utredaren ska också föreslå hur arbetsmarknadens behov kan vägas in i högskolans resurstilldelningssystem som en möjlig styrmekanism. (Rättar man sig inte efter direktiven så blir det mindre pengar?) Utredningen ska också undersöka om det finns andra möjliga sätt att styra verksamheten för att möta arbetsmarknadens och samhällets behov. Mycket intressant! Vilket styrsystem ska regeringen hitta på?

- Högre utbildning spelar en avgörande roll för vår framtida konkurrenskraft och för vår välfärd. Jag är övertygad om att detta kommer leda till att den bättre svarar mot framtidens behov i hela samhället, säger kulturminister Parisa Liljestrand. Samtidigt har lärosätena ett bildningsuppdrag och det är viktigt att det fortsatt ska finnas goda möjligheter till bildning i högskolan. Studenter ska inte enbart förberedas för ett specifikt jobb, utan för ett liv i ett demokratiskt samhälle. Det ska även beaktas i utredningen behov.

- Högskolor och universitet behöver bli bättre på att erbjuda studenter relevant kunskap så att det blir enklare att hitta jobb. Samtidigt kan det bli lättare att möta samhällets kompetensbehov, inte minst inom vård, skola och teknik, säger civilminister Erik Slottner. Det här har varit en riktigt stridsfråga tidigare och nu blossar den upp igen!

Till särskild utredare utses en mycket erfaren utredare Peter Honeth som tidigare bland annat varit universitetsdirektör vid Lunds universitet, statssekreterare på Utbildningsdepartementet och senast särskild utredare för en reformerad lärarutbildning. Peter Honeth är en klok person och efter valet har utbildningsdepartementet en annan bemanning, så vad det blir av detta återstår att se! Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2027.

I ett historiskt perspektiv var de första universiteten en sorts yrkesutbildning. Det första universitetet i Europa, Bolognas universitet, som anses vara grundat 1088, var egentligen en juristutbildning. Något senare, i början av 1100-talet fanns det medicinutbildning i Salerno. De första egentliga universiteten, Paris, Oxford och Cambridge utbildade främst teologer. I samband med nya tiden (1500-talet) och de stora upptäcktsresorna uppkom behov av navigering och ekonomi. Stormaktstiden innebar ett uppsving för naturvetenskaperna, främst då inom krigsföringen. Upplysningstiden medförde ytterligare betoning av naturvetenskap och matematik. Först i samband med att Humboldt grundade universitetet i Berlin 1809, blev den klassiska bildningen och matematiken satta i centrum. Som en kuriositet kan nämnas att i samband med regeringsformen 1809 ville ett antal svenska industripampar att det skulle undervisas mer i nyttiga ämnen såsom teknik och matematik i stället för latin. Men latinarna med Geijer, Tegnér och Atterbom i spetsen vann. Därefter blev universitetens uppgift att utbilda ämbetsmän som oväldigt och rättvist skulle tjäna staten.

Idag är huvuddelen av programmen på universiteten tämligen yrkesinriktade. Som en rest från det humboldtska arvet finns kravet på ett vetenskapligt arbete på C-nivån. Tanken var att det skulle vara forskningsförberedande, men ytterst få fortsätter på forskarbanan. Dessutom krävs numera magisterexamen för att bli antagen som doktorand. Där finns möjligheter till en elementär kurs i vetenskapligt skrivande och vetenskaplig metod. På C-nivån kan man då istället fokusera på utredningar, argumentation och kritiskt tänkande.

Idag har vi yrkeshögskola som ger specifik yrkesutbildning. Den är två-årig och ges i samarbete med näringslivet. Mycket konkret, mycket yrkesinriktad. En hel del av tiden tillbringas som praktik på olika företag. Det märkliga är att man måste ansöka om att få starta sådana utbildningar och det är bara ett fåtal som får starta. Vi har sett exempel där näringslivet skrikit efter en viss utbildning men inte fått den. Återigen ett exempel på offentlig dumhet!

Åsa Morberg: Utbildningsplikt för arbetslösa

Nytt från regeringen: Utbildningsplikt införs för arbetslösa utan gymnasieutbildning och ledamöter i Strömstad akademi kan anlitas för att stödja utbildning

Av Åsa Morberg, fil.dr, docent i didaktik

Regeringen har nu beslutat att införa en s.k. utbildningsplikt för arbetslösa som saknar en fullgjord gymnasieutbildning. Syftet är helt enkelt att stärka arbetssökandes möjligheter att komma i arbete genom att gå en utbildning som motsvarar arbetsmarknadens behov. En fullföljd gymnasieutbildning är en avgörande förutsättning för att etablera sig på svensk arbetsmarknad. Nästan alla arbeten kräver det. Strömstad akademis ledamöter är högutbildade och vet värdet av utbildning. Här finns absolut ett uppdrag till ledamöter. Arbetsförmedlingens kompetens är verkligen inte särskilt hög när det gäller att tala för värdet av utbildning!

Personer som saknar gymnasieutbildning har alltid i stort sett generellt svårare att få arbete och löper större risk att fastna i långtidsarbetslöshet. Jobb- och utvecklingsgarantin är ett program hos Arbetsförmedlingen som riktar sig till personer som varit arbetslösa en längre tid. I mars 2026 saknade cirka 35 000 deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin utbildning på gymnasial nivå. Det är alltså mot denna grupp som den s.k. utbildningsplikten riktar sig.

Genom den nya utbildningsplikten måste Arbetsförmedlingen redan vid inskrivning bedöma om en arbetssökande behöver gå en utbildning för att kunna matchas mot arbete. Deltagare utan fullgjord gymnasieutbildning, som inte bedöms kunna matchas direkt till arbete, ska däremot ta del av utbildningsinsatser inom ramen för detta program. Målet är i korthet att stärka deltagarnas kompetens och därigenom deras möjligheter att få ett jobb. Det här är inte ett helt enkelt uppdrag. Många immigranter saknar gymnasieutbildning och ibland även motsvarande grundskoleutbildning.

Genom den nya s.k. utbildningsplikten måste Arbetsförmedlingen redan vid inskrivning på arbetsförmedlingen bedöma om en arbetssökande behöver gå en utbildning för att kunna matchas mot ett arbete. Deltagare utan gymnasieutbildning, som inte bedöms kunna matchas direkt till arbete, ska då ta del av utbildningsinsatser inom ramen för detta program. Målet är att stärka deltagarnas kompetens och därigenom deras möjligheter att få ett arbete.

För många människor är bristen på utbildning ett avgörande hinder för att få ett arbete. Med detta beslut ser regeringen till att fler får möjlighet att stärka sin kompetens och därmed sina chanser att faktiskt komma i arbete. Det är en viktig del i arbetet med att bryta långtidsarbetslösheten och möta arbetsmarknadens behov, menar arbetsmarknadsminister Johan Britz.

För många människor är faktiskt bristen på utbildning ett avgörande hinder för att få ett arbete. Regeringen bedömer att förändringen kommer att leda till att fler arbetssökande som i dag har svårt att matchas mot lediga arbeten i stället deltar i utbildning. Genom att höja kompetensnivån hos deltagarna ökar deras anställningsbarhet och deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden förbättras.

Beslutet är att betrakta som en del av regeringens arbete för att motverka långtidsarbetslöshet och säkerställa att fler får den kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden. Ändringarna träder i kraft redan den 1 mars 2027. Arbetsförmedlingen borde ta tillvara den kompetens som Strömstad akademi har och använda ledamöterna för inspirerande föreläsningar om värdet av utbildning.

Åsa Morberg: Ny utredning om svenska språket

Ny utredning ska stärka det svenska språkets ställning och det tycker vi i Strömstad akademi är riktigt bra, eller hur? Hur kan vi bidra?

Av Åsa Morberg, fil.dr i pedagogik, docent i didaktik

Regeringen har nu beslutat om ytterligare en utredning med uppdrag att kartlägga och sammanställa kunskap om det svenska språkets ställning, med särskilt fokus på områden där utanförskapet är stort. Syftet med utredningen är att tillhandahålla ett fördjupat kunskapsunderlag och förslag som kan bidra till att stärka integrationen och minska utanförskapet.

Att det behövs en ny utredning är inte så konstigt! Hur har svenska språket hanterats inom högre utbildning exempelvis? Universitet och högskolor har tagit in studenter på exempelvis lärarprogrammen som har uppvisat stora brister i svenska språket. Inträdesprövningar hade delvis kunnat stoppa antagning av studenter som inte behärskar svenska språket om målsättningen hade varit att studenter ska behärska svenska språket när man söker in till högskolan eller universitet? Intressant att studera hur målsättningen är formulerad idag.

Lärarprogrammen har inte kunnat eliminerat dessa brister utan lärarstudenter har tagit sin examen med stora brister i svenska språket. Brister i det svenska språket kan yttra sig som nedsatt läsförståelse, begränsat ordförråd eller svårigheter med grammatik och ett korrekt uttal.

Undersökningar visar på försämrad läsförståelse och att forskningen kring svenska som andraspråk på exempelvis Komvux är dessvärre alltjämt eftersatt. Det finns en uppenbar risk att elever hamnar efter på grund av bristande språkkunskaper. Flera oroande signaler har vittnat och alltjämt vittnar om att det inte står rätt till. Det här vill nu regeringen råda bot på i elfte timmen innan valet till riksdagen. Det tycker vi i Strömstad akademi är riktigt bra, eller hur? Råder det politisk konsensus om detta eller river en ny regering upp detta? Det vet vi inte.

Vi har länge sett hur andelen elever med fullständiga betyg minskar, om man ser till kärnämnen och betygen totalt. Flera studier har visat att kunskaperna inom läsförståelse, avläsning, stavning och ordförståelse kraftigt försämrats och alltjämt försämras.

Den största försämringen visar läsförståelsen. Läsförståelsen är mycket grundläggande för att klara sig i det svenska samhället och nu blir svenska språket föremål för politiska åtgärder i form av en utredning. Att inte kunna tillgodogöra sig information genom att läsa är ett allvarligt handikapp i ett kunskapssamhälle.

Trots ministerbyten har regeringen hittills inte kunnat påvisa på några avgörande framsteg i den svenska skolan under de senaste åren.

Hur förhåller vi oss i Strömstad akademi till svenska språket? Vi är en fristående, tvärvetenskaplig ideell förening som bedriver forskning och folkbildning utanför det traditionella universitetssystemet. Strömstad akademi har ingen egen formell utbildning eller kurser i svenska språket, men våra ledamöter och forskare arbetar aktivt med språkvetenskap, kommunikation och litteratur och bidrar på så sätt till att hålla fanan högt för det svenska språket. Våra publikationer visar detta.

Skulle vi kunna bidra på flera sätt för att stärka svenska språket? Det finns ett behov av detta.

Anders Gustavsson: Recension

Anders Gustavsson recension

Katarina Plank, Helene Engnell & Linnea Lundgren: Folkkyrkans nya ansikten. *Levd religion, nya andliga praktiker och teologisk legitimitet*. Artos & Norma bokförlag 2026. 298 s. Ill. ISBN 978-91-7777-347-4.

Boken Folkkyrkans nya ansikten har skrivits av ett författarkollektiv som består av de tre religionsvetarna Katarina Plank som varit projektledare, Helene Engnell & Linnea Lundgren. Det går inte att urskilja vad de olika författarna skrivit. Undersökningen bygger på ett forskningsprojekt som finansierats av Riksbankens jubileumsfond och har varit knutet till Karlstads universitet. Boken är utgiven i Svenska kyrkans forskningsserie nr 57.

Författarna fokuserar på praktisk religion i vår tid som äger rum på vardagar i koret och gången framför altaret i kyrkorum. Dessa praktiker avser meditationer, yoga, qigong, tikva, helande och andlig dans. Meditation och helande utmärks av stillhet med fokus på andning. Yoga, qigong och tikva består av långsamma rörelser, medan dansen innebär intensiva rörelser.

Dessa nya praktiker kan jämföras med att kyrkorummet i det äldre bondesamhället knappast användes under vardagar. Begravningar ägde i regel rum ute på kyrkogården efter söndagens gudstjänst. Dop skedde antingen i hemmet eller vid söndagens gudstjänst. Den forskning som hittills utförts om religion i vardagen har inte gällt kyrkorummet, varvid kan hänvisas till den av Nils-Arvid Bringéus redigerade antologin Religion in Everyday Life, 1994.

Författarna i den här recenserade boken använder begreppet levd religion som sker vid sidan av kyrkans ritualer i samband med gudstjänster och kyrkliga ceremonier vid livets högtider. Det viktiga enligt författarna är att kroppen sätts i centrum och inte bara själ och ande som varit det centrala inom tidigare folklig religiositet. Det nya kallas holistisk andlighet och immanent vändning och avser hela människan. Författarna, som själva haft långvarig erfarenhet av kroppsbaserade andliga praktiker, har under åren 2021-2024 utfört omfattande fältarbeten bestående av deltagarobservationer, fotodokumentation, intervjuer med 25 deltagare och 23 ledare. Intervjuerna tar upp frågor om hur deltagarna inspirerats till att delta i dessa andliga praktiker och vad de betytt för dem i form av andligt liv, hälsa och gemenskap. Upplevelseperspektivet är viktigt. Fältdagböckerna har blivit en central källa för författarna. De har varit noga med att ta hänsyn till gällande etiska anvisningar gällande fältforskning. De har därför anonymiserat informanterna och fotograferat deltagare på ryggen eller framifrån på långt avstånd. Flera långa intervjucitat i boken låter läsaren komma informanterna nära in på livet gällande deras tankar, erfarenheter och upplevelser. Ett rikt fotomaterial från de andliga praktikerna och kyrkorummen ger också en närhet till de studerade miljöerna och människorna.

Deltagarna är oftast medelålders och äldre kvinnor. De har yrkeserfarenhet inom vård och utbildning och kommer inte från kyrkliga miljöer och deltar inte i gudstjänster. I en del fall har de tidigare tillhört en (fri)kyrklig miljö som de lämnat bakom sig. Många gånger har de upplevt kriser i form av fysiska och psykiska besvär innan de upptäckt och kommit med i dessa andliga praktiker. Ledarna är också till största delen kvinnor, både lekmän, präster och diakoner. Någon egentlig förklaring till varför kvinnor är så överrepresenterade ges inte.

Något krav från kyrkans sida på deltagarna föreligger inte, utan författarna talar om lågtröskelpraxis från kyrkans sida. Kyrkan nämner i sin information stillhet, tystnad, vila och närvaro som medel för att komma i kontakt med sitt inre. Arkivmaterial som författarna tagit del av, avser kyrkornas församlingsinstruktioner och hemsidor. Undersökningarna har utförts inom församlingar tillhörande Stockholms stift där dessa andliga praktiker förekommer frekvent, nämligen i åtta av tio församlingar. Så höga tal finns inte i landet i övrigt. Stockholm fortsätter alltså en gammal tradition att vara ett innovationscentrum i Sverige.

Boken består av nio huvudkapitel. I det första av dem är stillheten det grundläggande för meditationer som från början avsåg avskilda retreater men som under 2000-talet övergått till att bli vardagspraktik inne i kyrkor. Föregångare har varit den ekumeniska S:t Lukasstiftelsen grundad 1939 av metodistpastorn Göte Bergsten och retreatgården S:t Davidsgården i Rättvik grundad 1962. Båda hade rötter inom psykoterapi. Senare förebilder för de nya andliga praktikerna var österländska kroppspraktiker med anknytning till meditation inom zenbuddism. Religionsfilosofen Hans Hof var här en föregångare som menade att zenmeditation var religionsneutral. New-Agerörelsen liksom feministteologi har utgjort ytterligare förebilder till de nya andliga praktikerna.

Det andra huvudkapitlet tar upp långsamma rörelser i form av yoga, qigong och tikva där den senare är den mest kristna varianten som växt fram i en frikyrklig miljö. Ett följande kapitel fokuserar på danser i cirkelform med intensiva rörelser. Författarna benämner detta glödande religiositet. Här blir gemenskapen mellan deltagarna framträdande till skillnad från meditationerna som vänder sig till människans inre.

Ytterligare ett kapitel tar upp frågorna om helande och omsorg. Här är psykisk hälsa i centrum såsom reducering av stress och utmattning. Kyrkorummet kan upplevas som läkande att vistas i.

En del av de andliga praktikerna som undersöks i boken, känner jag igen inom den karismatiska och ekumeniska Oasrörelsen som jag studerat (https://stromstadakademi.org/SAR/SAR-5.pdf) och som startade på 1980-talet. Likheterna avser meditationer, andlig dans och helande men inte yoga och qigong. De senare praktikerna anses företräda österländska och icke-kristna religioner. En annan skillnad är att hänvisningen till bibeltexter är mycket tydligare inom Oasrörelsen än i de här studerade nya andliga praktikerna. Där är den religiösa anknytningen mera diffus. Den form av helighet som upplevs är knuten till att deltagarna befinner sig i kyrkorummet och har tända ljus runt omkring sig. Religiösa ord och texter blir då perifera. Målet med helande inom Oasrörelsen kan avse fysiska sjukdomar och inte bara mentala som dominerar inom de nya andliga praktikerna.

Till slut: Författarna har utfört ett imponerande arbete genom att samla in och analysera ett omfattande fältmaterial. De har haft fördel av att de själva tidigare varit med om en del av dessa nya praktiker. Det har gett dem en inifrånkännedom från början. Autoetnografi har visat sig vara till hjälp. I texten har teoretiska resonemang varvats med empiriska belägg på ett fruktbart sätt. Framställningen är lättläst även om det finns en hel del omtuggningar av vissa basfakta såsom att religiösa dogmer och ritualer inte spelar någon roll för deltagarna i de nya andliga praktikerna. Att hitta i boken underlättas av ett utförligt sak- och personregister. Det är intressant att författarna använt sig av traditionellt etnologiska arbetsmetoder i form av observationer, fotografering och intervjuer. Denna undersökning kunde faktiskt ha utförts av etnologer.

Anders Gustavsson, Oslo universitet/Henån

Åsa Morberg: Recension av "Migration: Fokus på Sverige"

En intressant nyutkommen bok av Jens Allwood (red) Migration: Fokus på Sverige, Vibery Press

recenseras av Åsa Morberg

En intressant och nyutkommen bok om "Migration: Fokus på Sverige" är skriven av nio migrationsexperter med Jens Allwood som redaktör. Boken är mycket informationstät och innehåller en rad fakta som det har tagit lång tid att läsa. Boken är ett gediget verk på 344 sidor drygt och det är en antologi med hela nio olika bidrag.

Läsaren får tydliga anvisningar i vilken ordning hur kapitlen bör läsas och kapitlen hänger bra ihop, vilket inte alltid är fallet med antologier. Bokens kapitel för tankarna till vetenskapliga artiklar, med bland annat nyckelord, innehållspresentationer och gedigna litteraturförteckningar. Språket är vetenskapligt formellt, sakligt och exakt. Det kännetecknas av precision och boken har ett korrekt fackspråk.

Boken beskriver och diskuterar migration i världen med fokus på Sverige och den har flera olika målgrupper. I princip menar författarna att alla som vill få en överblick över migrationsproblematiken har glädje av att läsa boken och det kan jag verkligen instämma i. En tydlig målgrupp är dock administratörer samt personer inom vård, skola, omsorg och företag. Boken lämpar sig väl för kompetensutveckling och den är möjlig att direkt använda som underlag för studiecirkel. Det finns många intressanta uppslag till diskussioner, inte minst i eftertexten av redaktören, men också i flera av bokens kapitel.

Syftet med boken är att öka förståelsen för en av vår tids ödesfrågor genom att beskriva och exemplifiera många av de faktorer som aktualiseras av migration. Syftet med boken är också att påverka attityder, policies och sist men inte minst handlingar. Bokens syfte är brett och har ett öppet, allmänt och omfattande mål, snarare än en smal och specifik avgränsning. Författarna täcker in ett stort område, de kan nå en stor grupp och boken fyller flera olika funktioner samtidigt. Det finns författarpresentationer av samtliga nio författare och texterna bygger upp förtroende för författarna, ger värdefull bakgrundsinformation och väcker samtidigt läsarens nyfikenhet. Det är till synes erfarna författare med olika utbildningsbakgrunder.

"Det vore önskvärt om vi kunde utnyttja de svårigheter som idag är förbundna med migration i många länder (Churchill "never waste a good crisis ") för att med hjälp av mångkulturell synergi uppnå en positiv förändring", allt enligt baksidestexten.

Boken har ett inledande långt och mycket intressant förord av redaktören Jens Allwood - Perspektiv på migration med visst fokus på Sverige. Elisabeth Ahlsén skriver i princip en fortsättning på inledningen om Migration - Statistik och möjlig utveckling i världen och i Sverige. Dessa två inledande kapitel ger en god inledande baskunskap för vidare läsning om migration.

Anders Gustavsson skriver om Migration mellan Sverige och Norge under de senaste 150 åren. Kapitlet ger en riktig aha-upplevelse, migration mellan två nordiska länder tänker man absolut inte omedelbart på när det gäller migration. Men migration mellan Sverige och Norge har en lång intressant historik.

Tobias Hubinette skriver om Ost och sydostasiaterna i Sverige. En introduktion till en okänd minoritet. John Fletcher och Jens Allwood Skriver om Utsatta områden – orsaker

och åtgärder. Cenap Turunc och Jens Allwood skriver om Migration som en livslång process. Två av bokens kapitel har två författare.

Torbjörn Stenson skriver om När slutar invandraren att vandra? Kapitelrubriken är fyndig och kapitlet är mycket tänkvärt och spännande. Ingemar Söhrman skriver om Migration, stat, land och nation. Leif Eriksson skriver om Migration och kampen om bilden av den andre i ett interregnum.

Boken avslutas med ett intressant efterord där huvudsakliga lärdomar och slutsatser byggda på gemensamma drag presenteras kring några huvudfrågor ”Vad har vi gjort för fel? Vad har vi gjort rätt? Vad ska vi göra nu och i framtiden?” Det är mycket värdefullt med ett efterord, som avrundar, fördjupar och dessutom ger extra information.

Boken är intressant och välskriven och kan verkligen rekommenderas. Bokens omslag kan dessutom användas som bokmärke vilket är uppskattat. Omslaget är intressant med en världskarta och pilar som visar att migrationen går till och från EU.

Ny publikation

Linguist Cornelia Ilie har publicerat Discourses of War and Peace: 21st Century Perspectives (John Benjamins, 2026) https://benjamins.com/catalog/pbns.355. Hon har skrivit kapitlen

- *Discursive (mis)representations of war and peace in cross-national and historical perspectives*
- *War-peace dialectic revisited: From neutrality to post-neutrality discourses in Sweden*
- *The long, unsuccessful war: Discourses of Russian defeat following the Russo-Japanese war, 1905-present*